

Öğrencilerin Delici Kesici Aletlerle Yaralanma Deneyimleri ve Bu Konuda Uygulama Alanında Yapılan Eğitimin Bilgi Düzeylerine Etkisi

Esra TURAL BÜYÜK,* Selda RİZALAR,** Pınar Yüksel,* Vildan Tetik Yüksel***

*Yard.Doç.Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Samsun

**Yard.Doç.Dr., Selda RİZALAR Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul

*** Öğr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Samsun

Özet

Amaç: Bu araştırma Ondokuzmayıs Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Ebelik bölümü öğrencilerinin delici kesici aletlerle yaralanma deneyimlerini saptamak ve bu konuda verilen eğitimin bilgi düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Metot: Araştırma evrenini, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Samsun Sağlık Yüksekokulu Ebelik Bölümü 3. ve 4. sınıfta okuyan 128 öğrenci, örneklemini araştırmaya katılmayı kabul eden 88 öğrenci oluşturmuştur. Ebelik öğrencilerine klinik uygulama öncesinde kesici delici yaralanma önlemleri anketi uygulanmış, uygulamada önlemler konusunda eğitim verilmiş ve eğitimden bir hafta sonra tekrar anket uygulanmıştır. Öğrencilerin bilgi düzeyleri eğitim öncesi ve sonrasında değerlendirilmiştir. Veriler bilgisayarda SPSS 17.0 paket programı kullanılarak yüzdelik, ki-kare ve McNemar testi ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20.67 ± 1.23 dır. Öğrencilerin %25'inin delici kesici alet ile yaralandığı, yaralanmaların çoğunlukla dahiliye kliniklerinde yaşandığı (% 10.2) ve yaralanmaların en sıklıkla enjektör iğnesi (%18.2) ile gerçekleştiği belirlendi. Yaralanma durumunda öğrencilerin %10.2 sinin yaralanma bildirimini yapmadığı belirlenmiştir. Delici ve kesici aletle yaralanma önlemleri konusunda öğrencilerin önerilerinin başında işlemler sırasında eldiven kullanılması gerektiği (%79.5) belirtilmiştir. Öğrencilerin kesici delici yaralanmalardan korunmak için alınması gereken önlemleri bilme oranı eğitim öncesinde %39.8 iken, eğitim sonrasında % 77.3'e çıkmıştır ve bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur($p<0.05$).

Sonuçlar: Öğrencilerin delici kesici alet yaralanmalarının çoğunun iğne yaralanması şeklinde olduğu, bu yaralanmaların tam olarak bildirimini yapılmadığı ve uygulamada yaralanma önlemleri konusunda verilen eğitimin öğrencilerin bilgi düzeylerini yükselttiği belirlendi.

Anahtar kelime: Öğrenci; delici kesici alet; yaralanma; eğitim

Abstract

Students' Experiences on Sharp Object Injuries and The Effect of Practice Training on Their Levels of Knowledge

Objectives: This study was conducted to determine the experiences of the students of Ondokuz Mayıs University Health College Department of Midwifery on sharp object injuries and to find out the effects of training on this subject on their levels of knowledge.

Method: The universe of the study consisted of 128 students studying their third and fourth years at Ondokuz Mayıs University Health College Department of Midwifery and the sample of the study consisted of 88 students who accepted to participate in the study. Before the clinical practice, the students were given a sharp objects injury prevention questionnaire, they were trained about the preventions and the questionnaire was given again a week after the training. The students' levels of knowledge were assessed before and after the training. The data was assessed by using SPSS 17.0 package program with percentage, chi-square and McNemar test.

Results: The average age of the students who participated in the study was 20.67 ± 1.23 . It was found that 25% of the students were injured with a sharp object, injuries mostly occurred in internal medicine clinics (10.2%) and injuries took place with an injector most frequently (18.2%). It was found that 10.2% of the students did not report injuries. In terms of the prevention of sharp object injuries, the suggestion that was stated most by the students was using gloves during procedures (79.5%). The students' rate of knowing the precautions to protect from sharp object injuries was 39.8% before training and this rate rose up to 77.3% after the training and this training was found to be significant statistically ($p<0.05$).

Conclusion: It was found that most of the sharp object injuries of students were in the form of injection injury, these injuries were not fully reported and the training on injury prevention increased the knowledge levels of students.

Key Words: Students, sharp object, injury, training

*Sorumlu Yazar e-mail adres: esratural55@gmail.com

Giriş

Hastanedeki günlük işlevleri sırasında hastaların kan ve vücut sıvılarıyla temas etme ihtimali olan Sağlık çalışanlarının tümü, kan yoluyla bulaşan hastalıklar açısından yüksek risk altındadırlar. Sağlık personelinin girişim sırasında yaralanarak hastadan infekte olması ise sık karşılaşılan bir durumdur. Sağlık çalışanları arasında kan yolu ile bulaşan etkenlerle karşılaşma olasılığı en yüksek olanlar sırasıyla; hemşireler, hekimler, diş hekimleri, yardımcı sağlık personeli ve temizlik personelidir. Yaralanmaların çoğunun önlenmesinin sağlık personelinin elinde olduğu bildirilmiştir (Aygün, 2007). Ülkemizde bu konuda ulusal bir veri tabanı bulunmamakla birlikte iğne ve diğer perkutan yaralanmaların %50-70 arasında değiştiği bilinmektedir (Beşer, 2012; Terzi, Aker, Sünter & Pekşen, 2009). Hastanede yaralanma oranı, yaralanma durumlarını hatırlamayanlar da göz önüne alındığında daha da yüksek olabileceği düşünülmektedir (Türk, Altuğlu, Çiceklioğlu, Buke, Erensoy & Bilgiç, 2002).

Ülkemizde sağlık çalışanlarının kesici ve delici aletlerle yaralanma (KDAY) deneyimleri ve aldıkları önlemleri belirlemeye yönelik çalışmalara rastlanırken, özellikle ebelik öğrencilerinin bu konuda yaşadıkları deneyimler ve aldıkları önlemler konusunda çalışmalara rastlanmamıştır. Öğrencilerin KDAY konusunda müfredat içerisinde eğitimleri yapılmaktadır. Ancak özellikle klinikte bu önlemleri davranışa dönüştürme konusunda eksiklikler gözlenebilmektedir. Hastanede uygulamaya çıkan öğrencilerin kan ve vücut sıvılarına karşı koruyucu önlemlere yönelik bilgilerinin incelenmesi ve bu konuda eğitim verilmesi oldukça önemlidir. Bundan dolayı kişisel, işlemsel ve kurumsal olarak yaralanmaya neden olan durum, yer ve bildirme durumları, bildirmeme nedenlerini belirlemek ve bilgi ve tutum kazandırmak önemlidir. Klinik deneyimlerinin yetersiz olması nedeniyle klinik uygulamalar sırasında sağlık okulu

öğrencileri KDAY açısından özellikle risk altındadır.Yapılan çalışmalarda tıp öğrencilerinin eğitimleri süresince %11-50, hemşirelik öğrencilerinin ise % 50-80 arasında KDAY'a maruz kaldıkları belirtilmektedir (Kuyurtar & Altıok, 2009).

Bu araştırma, farklı kliniklerde uygulamaya çıkan ebelik öğrencilerinin KDAY deneyimlerini saptamak ve bu konuda verilen eğitimin bilgi düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Materyal ve Metot

Çalışma OMÜ Sağlık Yüksekokulunda 14 Şubat- 11 Mart tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Ebelik Bölümü 3. ve 4. sınıfta okuyan 128 öğrenci, örneklemini araştırmayı kabul eden 88 öğrenci oluşturmuştur. Ebelik öğrencileri Ebelikte Temel İlke Uygulamalar dersini 1. sınıfta, Hastalıklar Bilgisi dersini 2. sınıfta almaktadırlar. Bu dersleri almamış olan 1. ve 2. sınıf öğrencileri örnekleme alınmamıştır. 3. 4. sınıfta olan belirtilen dersleri almış ve uygulama deneyimine de önceden sahip olan öğrencilerin örnekleme alınması istenmiştir. Ebelik öğrencilerine klinik uygulama öncesinde yaralanma deneyimleri sorulmuş; kesici delici aletlerle yaralanma önlemleri anketi uygulanmıştır. Ardından enfeksiyon kontrol komitesinin programladığı, yaralanma önlemleri konusunda 60 dakikalık 15-20 kişilik 5 gün süren eğitim verilmiş ve eğitimden bir hafta sonra tekrar anket uygulanmıştır. Okulumuzda uygulamaya çıkmadan önce öğrencilerin HepatitB aşısı yapılması sağlanmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak konu ile ilgili literatürden yararlanılarak oluşturulan ve 15 soru içeren bir anket kullanılmıştır. Öğrencilerin bilgi düzeyleri eğitim öncesi ve sonrasında değerlendirilmiştir. Veriler bilgisayarda SPSS 17.0 paket programı kullanılarak yüzdeler, ki-kare ve Mc Nemar testi ile değerlendirilmiştir.

Bulgular

Öğrencilerin yaş ortalaması 20.67 ± 1.23 olduğu, %25 'i önceden delici kesici alet ile ilgili yaralandığı, yaralanmaların daha çok dahiliye kliniklerinde (%10.2) olduğu ve yaralanmanın sıklıkla iğnenin kapağını kapatırken gerçekleştiği (%18.2) bulunmuştur (Tablo1).

Tablo 1. Ebelik Öğrencilerinin Sosyodemeografik Özellikleri ve KDAY Durumlarına Ait Özelliklerin Dağılımları

Yaş (Ort±Sd): 20.67 ± 1.23	(N=88)	n	%
Sınıf	Ebelik 3	46	52.3
	Ebelik 4	42	47.7
Hepatit B ye karşı aşılama durumu	Evet	84	95.4
	Hayır	4	4.6
Geçmişte delici kesici aletlerle yaralanma	Olan	22	25.0
	Olmayan	66	75.0
Yaralanmanın olduğu klinik	Dahiliye	9	10.
	Cerrahi	7	8.0
	Kadın doğum	6	6.8
	Yaralanmadım	66	75.0
Yaralanmaya neden olan uygulama	İğnenin ucunu kapatırken	16	18.2
	IV kateter takma, kan alma	6	6.8
	Yaralanma olmamış	66	75.0
Yaralanmayı bildirme durumu	Bildiren	13	14.8
	Bildirmeyen	9	10.2
	Yaralanma olmamış	66	75.0
Yaralanmayı bildirmeme nedeni	Bulaşıcılık riski olmadığı için	6	6.8
	Bildirilmesi gerektiğini bilmiyor	3	3.4
	Bildirmiş	13	14.8
	Yaralanma olmamış	66	75.0
Yaralanmaya neden olan durum	İğne ucunu kapatırken	8	9.1
	İğneyi enjektörden ayırırken	4	4.5
	IV uygulama sırasında	10	11.4
	Yaralanma olmamış	66	75.0

Eğitim öncesi öğrencilerden delici ve kesici aletlerle yaralanmaya karşı önlemleri bilenleri oranı %39.8 iken, eğitim sonrasında bu oran %77.3'e yükselmiştir ve bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.01$) (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Yaralanmalardan Korunma Önlemlerini Bilme Durumları

	Eğitim öncesi				Eğitim sonrası				χ^2 , p
	Bilen		Bilmeyen		Bilen		Bilmeyen		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Yaralanma önlemleri	35	39.8	53	60.2	68	77.3	20	22.7	17.092 < 0.01

Tartışma

Sağlık çalışanları arasında delici kesici aletle yaralanma durumu sıklıkla meydana gelmekte olup sağlık çalışanı olma yolunda eğitim gören öğrencilerde de bu tür yaralanmalara rastlanmaktadır. Öğrenciler eğitimleri sırasında teorik derste öğrendiklerini önce laboratuvar ortamında daha sonra hastanede hastalar üzerinde uygulamaktadırlar. Kesici delici aletlerin kullanımında yetersiz pratik yapmış olma ve yüksek anksiyete nedeniyle yaralanma riski artmaktadır. Öğrencilerin kısa süreli klinik uygulama sırasında %25 oranında delici kesici aletler ile yaralanma deneyimlemeleri oldukça önemlidir. Yapılan çalışmalarda ise sağlık çalışanları içinde ebe ve hemşireler diğer sağlık elemanlarına göre fazla yaralanma deneyimi yaşamaktadırlar (Altıok, Kuyurtar, Karaçorlu, Ersöz & Erdoğan, 2009). Dahiliye klinikleri de özellikle öğrencilerin ilk çıktıkları uygulama alanı olup bu alanda daha çok penetran yaralanma yaşadıkları görülmüştür. Yapılan çalışmalarda daha çok yoğun bakım ve cerrahi alanlarda çalışan sağlık ekibinin KDAY yaşadıkları saptanmıştır. Sağlık ekibinin büyük bir kısmının vücut sıvıları ile temas ettiği, en fazla temas edenlerin hemşireler olduğu, temas olayının çoğunun kan ve kan ürünleri ile meydana geldiği ve en sık temas şeklinin delici kesici aletlerle olduğu bulunmuştur (Erol, Özkurt, Ertek, Kadanalı & Taşyaran, 2005). Irmak ve Baybuga (2011), hemşirelik öğrencileri arasında (n=310) delici ve kesici aletle yaralanma oranı %19.4 olarak saptanmışken, Talas'ın (2009) çalışmasında (n=473) bu oran %49 olarak bulunmuştur. İlhan, Durukan, Aras, Türkçüoğlu ve Aygün (2006), mesleki yaşamlarında hemşirelerin KDAY oranı %79.9 olarak bulmuştur. Kişioğlu, Öztürk, Uskun ve Kırbıyık 'ın (2002) çalışmalarında, hastanede görev yapan sağlık ekibinde (n=450) son bir yıl içinde KDAY oranı %36.2 olarak bulunmuştur. Toraman, Battal ve Öztürk (2001), dokuz sağlık personeli ve beş hemşirenin on ay süre ile KDAY araştırılmış ve aylık yaralanma oranı ortalama % 0.2

bulunmuştur. Samancıoğlu, Ünlü ve Durmaz (2013), bir yılda yoğun bakım hemşirelerinin %65.8'inin 1-3 kez KDAY deneyimledikleri belirtilmiştir.

Çalışmamızda dahiliye kliniklerinde yaralanmaların sık yaşandığı bulundu. Bunun nedeni dahiliye kliniklerinin öğrencilerin ilk çıktıkları uygulama alanı olmasıdır. Yapılan çalışmalarda yaralanmaların daha çok yoğun bakım ve cerrahi alanlarda çalışan sağlık ekibinde olduğu belirlenmiştir. Köşgeroğlu, Ayrancı ve Bahar'ın (2003) çalışmalarında, ameliyathane ve acil birimlerde çalışan hemşirelerde KDAY oranının %70- %75 arasında olduğu bulunmuştur. Kişioğlu vd. (2002), yaralanmaların %41.3'ünün cerrahi bölümlerde ve hemşirelerin (%52.4) deneyimlediğini o saptamıştır. Özyiğit, Küçük, Arıkan, Altuntaş, Kumbasar, Fener ve Kahraman (2014) sağlık çalışanlarının kesici delici aletleri güvenli kullanımına ilişkin tutumlarını araştırdıkları çalışmada cerrahi bölümlerde çalışan hemşirelerde, kesici delici tıbbi aletleri diğer gruplara göre daha güvenli kullandıkları saptanmıştır. Talas, Türkiye'de hemşire öğrencilerinin %74'ünün kliniklerde yaralandığı, bulunmuştur. Rampal, Zakaria, Sook ve Zain (2010) sağlık çalışanları içinde hemşirelerin daha çok kesici delici yaralanmalara maruz kaldığı, 35 yaş üstü, erkek cinsiyetinde olan ve kliniklerde çalışan hemşirelerde yaralanma durumunun daha fazla olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada öğrencilerin sıklıkla enjektör iğnesi ile yaralandıkları bulunmuştur. Çalışmalarda perkütan yaralanmaların çoğunluğunun tedavi sonrası iğne kapağını kapatma ve iğneyi enjektörden ayırma sırasında yaşandığı saptanmıştır (Altıok vd. 2009). Irmak ve Baybuga (2011), en yaygın yaralanma nedeninin enjektör iğnesi (%54.0) olduğunu ve daha çok IV/IM enjeksiyon girişimi sırasında (%60) meydana geldiğini bildirmiştir. Samancıoğlu vd. (2013), yaralanmaların %80.6'sının enjektör iğnesi ile olduğunu belirtmişlerdir. Talas hemşire öğrencilerin %27'sinin iğneyi kapatma sırasında yaralandığını bulmuştur. Kişioğlu vd. (2002), yaralanmaya en fazla enjektör iğnelerinin neden olduğunu

(%61.5) ve yaralanmaların %17.6'sının enjektör başlığını tekrar takarken olduğunu tespit etmişlerdir. Mangırlı ve Özşaker' in çalışmasında (2014), hemşirelerin %62.7'sinin enjeksiyon için ilaç hazırlarken yaralandığı ve %60.8'inin iğneyi tekrar kılıfına takarken yaralandıklarını saptamıştır. Çelik, Akduman ve Kıran (2010), SYO öğrencilerinin çoğunluğu ampul/flakondan ilacı enjektöre çekme (%81.2) ve enjeksiyon sonrası iğne ucunu kapatma (%19.1) sırasında yaralandıklarını belirlemiştir. Askarian ve Malekmakan (2006), İran'da tıp, ebe, hemşire ve diş hekimi öğrencilerinin (n=688) yaralanma sıklığını araştırdıkları çalışmada, öğrencilerin %28.6'sının IV girişimler sırasında yaralanma yaşadığını bulmuşlardır. İğne yaralanmalarını önlemek için enjeksiyon sonrası kullanılan iğne uçlarının tekrar kapatılmadan delinmez enfekte atık kutusuna atılması gerekir. Fakat bazı kurumlarda iğneler enjektörden ayrılmakta, iğneler delinmez enfekte atık kutusuna, enjektörler de tıbbi atık kutusuna atılmaktadır. Yine bazı kurumlarda da atık kutusunun bulunmayıp uygunsuz kutular kullanılabilir. Oysa çalışmalarda tıbbi malzemelerin güvenli kullanılması ile (iğneyi enjektörden ayırmadan uygun atık kutularına atılması) KDAY oranlarının azaltılabildiği belirtilmektedir.

Çalışmamıza katılan öğrencilerin %14.8'inin iğne ile yaralanma durumunu enfeksiyon kontrol komitesine bildirdiği bulunmuştur. Yaralanmayı bildirme oranları Altıok vd. (2009) %12.7, Talas (2009) %43.9, Askarian ve Malekmakan (2006) %28, Mangırlı ve Özşaker (2014) %21.6 ve Samancıoğlu vd. (2013) %13.8 oranındadır. Çalışmalarda enfeksiyondan korunmak için koruyucu önlem alma yada aşılama konusunda duyarlılık olduğu halde yaralanmayı bildirmenin hala yetersiz olduğu belirtilmektedir (Ayrancı & Köşgeroğlu, 2004; Samancıoğlu vd. (2013).

Çalışmamızda hastane ortamında enfeksiyon kontrol komitesi tarafından verilen eğitimin öğrencilerin delici kesici yaralanmalardan korunma önlemlerini bilme

durumunu anlamlı şekilde etkilediği bulunmuştur. Koruyucu önlem olarak öğrencilerin hepatit B aşısı olma ve eldiven kullanmayı %39.8'inin eğitim öncesinde, %77'sinin eğitim sonrasında belirttikleri ortaya çıkmıştır (Tablo 3). Talas (2009), Türkiye de hemşire öğrencilerinin %65.2'sinin yaralanma sırasında eldiven giymediği ve %32.3'ünün hepatite karşı aşılanmadığı bulunmuştur. Askarian vd. (2006), farklı sağı bölümlerinde okuyan öğrencilerin %13.8'inin hepatit B aşısı yaptırmadığını belirtmiştir.

Çalışmamızda öğrencilerin yaralanma durumunda alınacak önlemler konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Bu durum müfredatta bu konuya ayrılan sürenin kısılalığı, konunun tekrar edilmemesi, konuların unutulması şeklinde açıklanabilir. Alınan bilgi pekiştirilmeli ve görsel işitsel araçlar kullanılarak yapılan eğitimle öğrencilerin rol model görmeleri sağlanabilir. Sağık çalışanlarının ekibinin de bu eğitimde yer alması ve kendi bilgi ve davranışları ile öğrenciye rol model olması gerekir. Türk vd. (2002) hastane laboratuvar çalışanlarına yaptıkları bir günlük kan ve vücut sıvıları ile bulaşan hastalıklar ve korunma yolları konusunda yaptıkları çalışmada, eğitim alan laboratuvar çalışanlarının bir yıl sonrasında bile eğitim almayan gruba göre daha fazla bilgiye sahip oldukları bulunmuştur. Hasçahadar, Kaya, Şerbetçioğlu, Arslan ve Altınkaya (2007), sağık çalışanlarının tıbbi atıklar konusunda aldıkları eğitimin sayısı arttıkça doğru uygulamayı bilme durumlarının da arttığı saptanmıştır. Çelik vd. (2010), enfeksiyon önlemleri hakkındaki bilgi düzeylerine baktıklarında klinikteki tıp öğrencilerinin, sağık yüksekokulu öğrencilerinden (SYO), SYO öğrencilerinin de kliniğe çıkmayan tıp fakültesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Klinik ortamda bulunma etkileşim ve rol model görmek açısından öğrenciler için eğitici olabilmektedir. Kesici delici alet yaralanmaları, kan ve vücut sıvılarıyla geçen enfeksiyonlara karşı evrensel önlemlerin alınması, uygun atık politikalarının oluşturulması, bağışıklamanın sağlanması,

yaralanmaların rapor edilmesi, sağlık çalışanlarının eğitimi ile önlenebilecektir. (Altıok vd. 2009; Ayıancı & Köşgeroğlu, 2004; İlçe, 2013).

Sonuç ve neriler

Sonuç olarak çalışmada, öğrencilerin delici kesici alet yaralanmalarının çoğunun iğne yaralanması şeklinde olduğu, bu yaralanmaların tam olarak bildiriminin yapılmadığı ve uygulamada yaralanma önlemleri konusunda verilen eğitimin öğrencilerin bilgi dzeyelerini yükselttiği belirlendi.

Öğrencilerde önemli oranlarda iğne yaralanması gerçekleşmekte, önemli çoğunluğunun bildirimini yapılmamaktadır. Öğrenciler kan yolu ile geçen hastalıklar yönünden risk altındadır. Yaralanmalar en çok iğne ile olmaktadır. Hastane ortamında yapılan eğitim bilgiyi arttırmada etkilidir. Delici ve kesici alet yaralanmalarını önlemek için öğrencilerin derste aldıkları bilginin uygulamaya çıkmadan önce de tekrar edilmesi ve belli aralıklarla hastane enfeksiyon komitesi tarafından verilen eğitimlere öğrencilerin de dahil edilmesi önemlidir. Uygulamadaki ğrencilere yaralanma risklerini azaltmaya ve önlemeye yönelik tıbbi malzemelerin doğru, etkin ve güvenli şekilde kullanılmasının öğretilmesi sağlanmalıdır. Yaralanma durumunda öğrencilerin yaralanmayı bildirmeye yönelik davranış geliştirmeleri sağlanmalıdır. Özellikle eğitimlerde bazı enfeksiyonlar ve bu enfeksiyonlara yönelik koruyucu önlemler hakkında bilgi verilirken, yaralanma sonrası yapılması gereken işlemler, profilaksi, tedavi ve raporlandırmanın önemi de vurgulanmalı ve protokoller oluşturularak tüm birimlerde görünür uygun yerlere asılmalıdır. Sağlık alışanlarının görebileceği yerlere hangi malzemenin hangi kovaya atılacağı konusunda yazılar asılması, uygulamaya çıkan öğrencilerin hem kliniğe uyumunu sağlaması hem de yaralanmaların ve enfeksiyonun önlenmesi bakımından önemli olacaktır.

Kaynaklar

Altıok, M., Kuyurtar, F., Karaçorlu, S., Ersöz, G., Erdoğan, S. (2009). Sağlık alışanlarının

- Delici Kesici Aletlerle Yaralanma Deneyimleri ve Yaralanmaya Yönelik Alınan Önlemler. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 70-9. <http://hemsirelik.maltepe.edu.tr/dergiler/cilt2sayi3/cilt2sayi3/70-79.pdf>.
- Askarian, M., Malekmakan, L. (2006). The prevalence of needlestick injures in medical, dental nursing and midwifery students at the University Teaching Hospitals of Shiraz, Iran. *Indian Journal of Medical Sciences*, 60(6), 227–232.
- Aygün, P. (2007). Kesici-Delici Alet Yaralanmaları ve Korunma Önlemleri. 5. Ulusal Sterilizasyon Dezenfeksiyon Kongresi Kitabı. 4-8 Nisan Antalya, ss.385-391.
- Ayrancı, U., Köşgeroğlu, N. (2004). Needlestick and Sharps Injures Among Nurses in The Healthcare Sector In A City of Western Turkey. *Journal of Hospital Infection*, 58(3),216- 223.
- Beşer, A. (2012). Sağlık Çalışanlarının Sağlık Riskleri ve Yönetimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 5(1), 39- 44.
- Çelik, Y., Akduman, D., Kıran, S. (2010). Sağlık Çalışanları ve Öğrencilerin Kan ve Vücut Sıvılarıyla Bulaşan Enfeksiyonlar, Enfeksiyon Kontrol Önlemleri Hakkındaki Bilgi Düzeyleri, Temas Sıklıkları, Serolojik Durumları ve Hepatit B Aşılama Durumlarının Değerlendirilmesi. *Tıp Bilimleri Dergisi*, 30(4), 1246- 1255.
- Erol, S., Özkurt, Z., Ertek, M., Kadanalı, A., Taşyaran, M. (2005). Sağlık Çalışanlarında Kan ve Vücut Sıvılarıyla Olan Temaslar. *Hastane İnfeksiyonları Dergisi*, 9,101-106.
- Hasçuhadar, M., Kaya, Z., Şerbetçioğlu, S., Arslan, T., Altınkaya, S. (2007). Ankara Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi Personelinin Tıbbi Atık Konusunda Bilgi Düzeyi. *Turkish Medical Journal*, 1(3), 138-144.
- Irmak, Z., Baybuga, MS. (2011). Needlestick and Sharps Injuries Among Turkish Nursing Students: A Cross-Sectional Study. *International Journal of Nursing Practice*, 17(2), 151–157.
- İlçe, A. (2013). Kesici Delici Tıbbi Alet Yaralanmalarında Önleyici Faaliyetler Etkin mi? *Anatolian Journal of Clinical Investigation*, 7(3), 138-143.
- İlhan, MN., Durukan, E., Aras, E., Türkçüoğlu, S., Aygün, R. (2006). Long working hours increase the risk of sharp and needlestick injury in nurses: The need for new policy implication. *Journal of Advanced Nursing*, 56(5) ,563–568.
- Kişioğlu, AN., Öztürk, M., Uskun, M., Kırbıyık, S. (2002). Bir Üniversite Hastanesi Sağlık Personelinde Kesici Delici Yaralanma Epidemiyolojisi Ve Korunmaya Yönelik Tutum ve Davranışlar. *J Med Sci*. 22(4), 390-396.
- Köşgeroğlu, N., Ayrancı, Ü., Bahar, M. (2003). Ameliyathanede Çalışan Hemşirelerde Kesici/Delici Aletle Yaralanma ve Tıbbi Yardım Alma Durumları. *Hemşirelik Forum Dergisi*, 6, 28-32.
- Kuyurtar, F., Altıok, M. (2009). Tıp ve Hemşire Öğrencilerinin Delici/Kesici Aletlerle Yaralanma Deneyimleri ve Aldıkları Önlemler. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12),67- 84.
- Mangırlı, M., Özşaker, E. (2014). Cerrahi Kliniklerinde Çalışan Hemşirelerin Kesici ve Hemşirelik Araştırmaları Dergisi,1(1),1-10.
- Özyiğit, F., Küçük, A., Arıkan, İ., Altuntaş, Ö., Kumbasar, H., Fener, S., Kahraman, B.

- (2014). Bir Eğitim ve Araştırma Hastanesinde Görev Yapan Sağlık Çalışanlarının Kesici-Delici Tıbbi Aletleri Güvenli Kullanımına Yönelik Tutumları. *Haseki Tıp Bülteni*, 52,168-171.
- Rampal, L., Zakaria, R., Sook, L.W., Zain, AZ. (2010). Needle Stick and Sharps Injuries and Factors Associated Among Health Care Workers in a Malaysian Hospital. *European Journal of Social Sciences*, 13(3),354-362.
- Samancıoğlu, S., Ünlü, D., Durmaz, A. (2013). Yoğun Bakımda Hemşirelerinde Kesici Delici Aletle Yaralanma Durumlarının İncelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 16(1), 45-49.
- Talas, MS. (2009). Occupational Exposure to Blood and Body Fluids Among Turkish Nursing Students During Clinical Practice Training: Frequency of Needlestick/Sharp Injuries and Hepatitis B Immunisation. *Journal of Clinical Nursing*, 18(10),1394–1403.
- Terzi, Ö., Aker, S., Terzi, Ö., Sünter, AT., Pekşen, Y. (2009). Hastane Temizlik Elemanları ve Mesleki Enfeksiyon Riski: Bilgi ve Davranışlar Üzerine Bir Çalışma. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 16(1),7-12.
- Toraman, RA., Battal, F., Öztürk, K. (2011). Sharps Injury Prevention for Hospital Workers. *International Journal of Occupational Safety and Ergonomics*, 17(4), 455–461.
- Türk, M., Altuğlu, İ., Çiceklioğlu, M., Buke, Ç., Erensoy, S., Bilgiç, A. (2002). Hastane Sağlık Çalışanlarının Kan ve Vücut Sıvıları ile Bulaşan Hastalıklardan Korunma Yolları Konusunda Eğitimi. *Ege Tıp Dergisi*, 41(4) ,195-199.